

spotkanie ze wszystkich liczących się ośrodków naukowych w kraju korzystają szerokie kręgi społeczne, czego wyrazem może być tak liczny udział w sympozjum /ok. 90 osób/. Obrady zakończono słowami modlitwy z "Wyznań" św. Augustyna.

Po oficjalnym zakończeniu sympozjum, podczas wspólnego obiadu w stołówce uniwersyteckiej, głos zabrał ks. doc. dr hab. Edward Staniek /Kraków/. Nawiązując do wyrazów uznania, jakie pod adresem organizatorów spotkania wyraził już w sali obrad ks. bp doc dr hab. Jan Śrutwa, skierował w imieniu wszystkich zebranych słowa podziękowania i wdzięczności do ks. dra Stanisława Longosza za trud zorganizowania tak rozległego sympozjum oraz za czuwanie nad sprawnym jego przebiegiem.

Po obiedzie kilkanaście osób spośród uczestników sympozjum udało się z kwiatami i modlitwą do grobu śp. prof. L. Małunowiczówny, założyciela i wieloletniego kierownika Międzywydziałowego Zakładu Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL.

Ks. Józef Grzywaczewski - Siedlce

4. CHRZEŚCIJAŃSTWO A JUDAIZM. SPUŚCIZNA I ZALEŻNOŚCI

W dniach 7 - 9 maja 1987 r. odbyły się w Rzymie w Instytucie Patrystycznym "Augustinianum" tradycyjne, XVI już z kolei, Dni Augustiańskie poświęcone tematowi: "Chrześcijaństwo a judaizm. Spuścizna i zależności" /Cristianesimo e Giudaismo. Eredità e Confronti/. Głównym ich celem było przede wszystkim prześledzenie zależności chrześcijaństwa od religii i kultury żydowskiej, aby w ten sposób lepiej móc poznać inne powiązania owych dwóch wielkich kultur i religii: liturgiczne, teologiczne, czy instytucjonalne. Nie chodziło więc, jak widzimy, o badanie postawy pierwotnego chrześcijaństwa wobec judaizmu, czy też analizowanie wzajemnych polemik, ale o ukazanie tych wszystkich elementów, które w pierwszych wiekach przeszły z judaizmu do dziedzictwa Kościoła i jako takie istnieją w nim do dziś. Z drugiej strony starano się zweryfikować konfrontację między "religią-matką" a jej "potomstwem". Badania w tej dziedzinie, jak stwierdzono, mogą iść w dwóch kierunkach: akcentującym dziedzictwo, czy też podkreślającym "novitas christiana". Idąc za pierwszym kie-

runkiem, uwypuklamy dziedzictwo żydowskie, bez którego chrześcijaństwo nie istniałoby, śledząc zaś drugi, akcentujący doniosłość owej "novitas christiana", wskazujemy na oryginalne, jedyne i niepowtarzalne elementy chrześcijaństwa dotyczące wiary, etyki czy kultu /nie znane judaizmowi/, które odróżniają właśnie chrześcijaństwo od judaizmu, stanowiąc o jego nowości i oryginalności.

Obok tematów o charakterze ogólnym, podczas kongresu poruszano także i szczegółowe, jak: Filon, język grecki Nowego Testamentu, apokaliptyka judeo-chrześcijańska, ikonografia Arki Przymierza, Justyn, Chryzostom, prawodawstwo cesarskie dotyczące Żydów, Orygenes i Hieronim jako ojcowie kładący nacisk na "hebraica veritas", początki historiografii chrześcijańskiej, obopólny wpływ tych dwóch religii na literaturę i poezję, itp.

Podczas kongresu, który otworzył rektor "Augustinianum" o. Agostino Trapè, ogłoszono w dwóch sekcjach /A i B/ ponad 30 prelekcji /referatów i komunikatów/. Trudną i zbyt dużą rzeczą byłoby ich streszczanie, gdyż ukazały się one w całości w jednym z pierwszych zeszytów periodyku "Augustinianum" w 1988 roku; by je jednak choć w pewien sposób przybliżyć, wymienimy ich tematy:

7 maja

Prof. Paolo Sacchi /Università di Torino/, *Principali problemi che il cristianesimo eredita dal giudaismo* /referat inauguracyjny/.

Sekcja A

Prof. Alain Michel /Université Paris-Sorbonne/, *Philon d'Alexandrie et la nouvelle Académie*; prof. Manlio Simonetti /Università di Roma, "La Sapienza"/, *Cristologia giudeo-cristiana: caratteri e limiti*; prof. Aldo Ceresa-Gastaldo /Università di Genova/, *Lingua greca e categorie semitiche del testo evangelico*; prof. G. Guy Stroumsa /The Hebrew University, Jerusalem/, *Descente salvifique et traditions ésotériques dans la judaïsme et le christianisme des premiers siècles*; prof. Jean Magne /Paris/, *Le processus de judaïsation au témoignage des six réécritures du récit de la multiplication des pains*; dr Renzo Petraglio /Gerra di Piano, Szwajcaria/, *Le interpretazioni cristiane nel Salterio greco*.

Sekcja B

Prof. Johann Maier /Universität, Köln/, Salmo 24. Interpretazione rabbinica; prof. Luc Duqueker /Katholieke Universiteit, Leuven/, L'Iconographie de l'"Arche d'Alliance" dans les catacombes juives romaines; dr Angela Maria Mazzanti /Università di Bologna/, Antropologia e radici del male in Filone di Alessandria: due possibili opzioni; prof. Achille Triacca /Pontificia Università Salesiana, Roma/, Omiletica giudaica e omiletica cristiana nei primi tre secoli. Rassegna; prof. Francesco Trisoglio /Università di Torino/, Melitone: dalla Pasqua ebraica a quella cristiana.

8 maja

Sekcja A

Prof. Jean Gaudement /Faculté de Droit, Paris/, La condition juridique des juifs dans les trois premiers siècles; prof. Pier Angelo Gramaglia /Seminario di Rivoli/, 1 Cor 7, 1 e 7, 35: linguaggio rabbinico palestinese?; dr William Horbury /University of Cambridge/, Il messianismo fra ebrei e cristiani nel secondo secolo; prof. José Luis Larrabe /Vicario Episcopal, Madrid/, Dal matrimonio giudaico al matrimonio cristiano; prof. Caroline P. Bammel /Münster/, Die Anfänge der Kirchengeschichte im Spiegel der jüdischen Quellen; dr Maria Vittoria Cerruti /Università Cattolica del S. Cuore, Milano/, Radici antropologiche del male in testi giudeo-cristiani; prof. Enrico Dal Covolo /Pontificia Università Salesiana/, Il "Regno di Dio" nel Dialogo con Trifone Giudeo di Giustino: appunti per la storia di un concetto biblico nel dibattito del secondo secolo tra Giudaismo e Cristianesimo; prof. Esther Starobinski /Université de Genève/, Amour de Dieu et signification du martyre chez des maîtres rabbiniques du II^e siècle.

Sekcja B

Prof. Mauro Pesce /Università di Bologna/, Tradizione proto-cristiana e cultura giudaica nel I secolo: tra inculturazione e acculturazione; dr Enrico Morelli /Biblioteca Universitaria, Bologna/, Apocalittica dal giudaismo al cristianesimo: problemi di metodo; dr Zvi Malachi /Tel Aviv University/, Christian and Jewish Liturgical

Poetry: Mutual Influences; prof. Michael Mees /Seraphicum, Augustinianum, Roma/, Il sacrificio di Isacco nell'ermeneutica paleocristiana da Clemente Romano a Clemente Alessandrino; prof. Boghos Levon Zekiyani /Università di Venezia/, Ellenismo, ebraismo e cristianesimo in Mosè di Corene; Dom Luis Leloir /Abbaye St-Maurice, Clervaux/, Sagesse des Pères du Désert et Sagesse juive; prof. Edmondo Lupieri /Università di Torino/, L'eredità del Battista nel cristianesimo delle origini; dr Fabrizio Bisconti /Pontificio Istituto di Archeologia cristiana, Roma/, Questioni di iconografia ebraica romana; prof. Martine Dulaey /Université de Caen/, Traditions judéo-chrétiennes en Pannonie dans la seconde moitié du III^e siècle: Victorin de Poetovio; prof. Ottorino Pasquato /Pontificia Università Salesiana/, Aspetti di eredità giudaica in Giovanni Crisostomo.

9 maja

Prof. Lellia Cracco Ruggini /Università di Torino/, La lettera di Anna a Seneca nella Roma pagana del IV secolo; prof. Johannes Irscher /Berlin Akademie/, Die Judengesetzgebung Justinians und ihre Quellen; prof. Ilona Opelt /Universität, Düsseldorf/, Il maestro giudeo di san Girolamo.

Dyskusja okrągłego stołu: Paolo Sacchi, Manlio Simonetti, Mauro Pesce, Jean Gaudement, Johannes Irscher.

Jak można się zorientować z wyżej wymienionych tytułów, tematyka XVI Dni Augustiańskich, dotycząca spuścizny i zależności chrześcijaństwa od judaizmu, była bardzo bogata i przedstawiana w kilku aspektach przez wielu wybitnych specjalistów. Niestety, dodajmy ze smutkiem, wśród prelegentów nie było żadnego patrologa polskiego czy nawet Słowianina.

o. Bazyli Degórski OSPPE Kraków-Lublin